

palem, nullo jure constat, ideoque gratis assentur. Item simplex sacerdos non est incapax hujus delegationis, et Episcopus, nec divino nec humano jure prohibitus est illam facere; ergo potest. Denique distinctio illa impertinens est, quia, ut saepe dixi, nulla est indulgentia fori pœnitentialis nisi concomitantet et ex accidentaria circumstantia, quae non variat rationem, aut potestatem concedendi indulgentiam. Unde censeo posse Episcopum potestatem hanc delegare vicario suo, etiamsi sacerdos non sit, dummodo sit clericus, quia ille est capax, et aliunde nulla inventur juris prohibitio.

6. Quis de facto habeat hanc potestatem delegatam. — Ex his etiam facile responderi poterit quærenti, quisnam habeat de facto hanc potestatem delegatam. Dicendum est enim, questionem esse de facto, ad quam Doctor non respondet, quia pendet ex voluntate Papæ, aut Episcoporum, quæ consulenda est, aut rescripta, vel privilegia, per quæ manifestatur. Nihilominus tamen quæri potest, an jure, vel usu aliqui habeant hanc potestatem. Aliqui putant Archiepiscopum habere a jure, quia non habet immediate a Christo, sed a Papa; omnis enim jurisdictione Archiepiscopi, ut sic, est ex institutione Ecclesiæ, non Christi; et idem a fortiori dicent de Legato Papæ; et de Summo Pœnitentiario, quos consequenter dicere debent habere hanc potestatem delegatam ex usu, quamvis non ex jure. Sed illa ratio nullius momenti est, quia potest esse jurisdictione a Papa, et non esse delegata, sed ordinaria, ut ex supra dictis constat, et in ipso Archiepiscopo est manifestum, alias nullam jurisdictionem ordinariam exercet in sua provincia, sed tantum in sua diœcesi, quod est evidenter falsum, et contra text. in cap. *Pastoralis*, de Offic. ordin., et in cap. 4, cum aliis, eodem tit., in 6. Unde probabilius censeo in illo hanc jurisdictionem non esse delegatam, sed ordinariam, utpote convenientem ratione sui munera et dignitatis. Unde consequenter etiam censeo posse illam delegare, sicut et alios actus jurisdictionis Archiepiscopalium, ut sic, ut ex eisdem iuribus constat. De Pœnitentiario vero aut Legato jam dixi supra, rem esse incertam, et ideo consulendum esse usum.

7. Quis possit dare alicui licentiam ad lucrandas indulgentias Episcopi non sui. — Ultimo inquiri hic potest, quis possit dare alicui fideli licentiam ad lucrandas indulgentias concessas ab Episcopo non suo. Quod tractat Cor-

duba, q. 43, dub. 4, et refert opinionem Pa. Judani, et quorundam Canonistarum, asserentium, parochum posse dare hanc licentiam, quam sequitur etiam Navarrus, notab. 31, num. 13. Ipse vero tenet oppositum, quod mihi omnino verum videtur. Omissis autem ejus rationibus, illa mihi videtur propria, quod hec licentia est virtualis quedam delegatio, ut supra etiam probavi; et ideo solus ille potest hanc licentiam dare, qui potest hanc jurisdictionem delegare. Potestque a simili confirmari de licentia eligendi confessorem; nam solus ille potest eam dare, qui jurisdictionem delegare potest. Et haec fuit etiam sententia Glossæ in dict. cap. *Quod autem*, estque etiam apud Theologos communior.

DISPUTATIO LVI.

DE FORMA IN CONCEDENDIS INDULGENTIIS SERVANDA.

Hæc est ultima indulgentiarum causa, de qua imprimis considerandum est, quæ et qualis necessaria sit, vel sufficiat. Deinde vero, quia talis forma verbis, vel æquivalentibus signis exprimitur, non ad significandum tantum, sed etiam ad agendum, ideo duo alia circa formam hanc contemplanda erunt, scilicet, quomodo significatio ejus interpretanda sit, et quanta sit ejus efficacia.

SECTIO I.

Utrum ad indulgentiam concedendam, seu efficiendam, necessaria sit aliqua forma, eaque determinata.

1. Rationes dubitandi. — Ratio dubitandi esse potest, quia auctores communiter solum numerant tria ad indulgentiam necessaria, potestatem in concedente, dispositionem in recipiente, et pietatem in causa finali. Nam, licet Altisiodorus, Hostiensis et alii alias conditiones requirant, illæ revera necessarie non sunt, et prout ab ipsis ponuntur, etiam ad dispositionem recipientis pertinent, non vero ad formam. Signum ergo est nullam formam esse in hoc negotio necessariam, quia nullam de illa mentionem faciunt. Unde sit, multo minus esse necessariam certam formam, præsertim, quia indulgentia non est sacramentum, ut determinatam formam requirat, id enim sacramentorum est proprium. Quod patet a simili; nam absolutio a censura vel excommunicatione non requirit certam formam

verborum, quia sacramentalis non est; ergo eadem ratione, neque ad indulgentiam requiratur. In contrarium vero est, quia indulgentia est absolutio quedam, quæ fit inter homines; hujusmodi autem absolutio fieri non potest sine aliqua sensibili significatione; ergo nec potest fieri sine aliqua forma. Patet consequentia, quia per formam solum intelligitur signum illud, quo utitur indulgentiae auctor ad concedendam illam, seu ad effectum ejus præstandum. Unde videtur ulterius fieri, talen formam debere esse determinatam, quia effectus indulgentiae esse debet definitus ac certus; ergo, et signum ejus debet esse determinatum, quia debet esse illi proportionatum.

2. Forma indulgentiae duplex. — *Discrimen inter indulgentiam et censuram ferendam.* — Advertendum est, duplum posse a nobis distinguiri formam concedendi indulgentias, unam continentem indulgentiam ferendam, aliam latam, ad eum modum, quo in excommunicatione distinguiri solet. Quod enim hi duo modi etiam in indulgentia inveniantur, manifestum est; nam aliquando concedit Papa, verbi gratia, alicui, ut, cum venerit ad articulum mortis, possit a confessore absolviri, non solum a culpa, sed etiam ab omni pœna; et tunc ex vi illius concessionis ipse immediate non absolvit, sed concedit alteri, ut absolvere possit, ut ex ipsa forma concessionis manifestum est; ergo recte dicitur talis indulgentia ferenda. Potest autem obiter notari differentia inter indulgentiam et excommunicationem ferendam, quod per talem excommunicationem per se et ex vi illius non delegatur potestas ad excommunicationem ferendam, sed solum transgressor præcepti fit reus excommunicationis, quam ille debet imponere, qui alias habet jus excommunicandi, seu exequendi talem legem. Quod si aliquando contingat per hujusmodi legem designari personam, quæ talem possit excommunicationem ferre, illud est accidentarium, et solum per quamdam concomitantiam; nam excommunicatione ferenda ex vi sua hoc non requirit, sed id tantum quod diximus. At vero indulgentia ferenda intrinsecè habet delegare potestatem ad concedendam indulgentiam; nam haec potestas regulariter non est ordinaria in ceteris; unde non inventur in his, per quos præstata conceditur, nisi per ipsammet concessionem detur, ut patet in exemplo proxime positio; nam confessor ordinarius ex se non habet potesta-

ad talem indulgentiam; nam haec est juridica et usitata significatio illius vocis. Deinde censeo consultius esse non expectare mortem jam instantem, sive illa indulgentia possit iterum obtineri, ut si indultum illam saepius permittat, sive non, quia semel tantum; nam etiam in hoc casu potius est vitandum periculum moriendi sine tali indulgentia, quam timendum illud incommodum moriendi cum aliquo levi reatu postea contracto. At vero indulgentia posteriori modo concessa non datur, nisi pro vero articulo, seu puncto mortis, neque obtinetur, donec homo revera moriatur, ideoque nunquam in ea ponitur, *semel*, vel *suepius*, quia clarum est semel tantum posse comparari, quia conditio, sub qua conceditur, non impletur nisi interveniente morte. An vero effectus detur in primo instanti, in quo jam anima est separata a corpore, vel dum adhuc est in corpore, nunc parum refert, et in superioribus sufficienter tactum est. Nec vero negamus posse Pontificem, et priorem potestatem sub ea conditione concedere, ut non habeat effectum donec mors revera sequatur, et posteriorem indulgentiam latam dare etiam pro articulo mortis presumptu, quia neutrual repugnat; sed dicimus ex vi ordinari concessionis non ita fieri, sed in priori sensu, quia illum praeseferunt verba, et est magis consentaneus utriusque concessionis.

4. *Quaelibet harum indulgentiarum requirit diversam et sibi accommodatam formam.* — *Priori rationi dubitandi fit satis.* — Ex his ergo satis constat utrumque indulgentiae genus requirere aliquam formam verborum, vel aequivalentium signorum, quae juxta illos diversos modos concedendi indulgentias diversa etiam sit, unde etiam sequitur utramque debere esse aliquo modo determinatam. Probatur, quia haec duæ indulgentiae distinctum effectum proximum habent, nam una immediate dat potestatem, actum vero seu remissionem poenae mediate et remote, ut de indulgentia concedenda declaravimus; alia vero immediate dat ipsam remissionem. Haec autem diversitas non solum provenit ex sola potestate largientis, quia indifferens est ad utrumque, nec ex sola voluntate, quia interior voluntas inter homines nihil operatur, nisi verbis, aut aliquo signo exprimatur; ergo provenit ex diversitate formæ, per quam talis indulgentia conceditur; ergo aliqua forma hujusmodi est necessaria ad indulgentiae concessionem; nam quod est necessarium

ad distinctionem rei, est etiam aliquo modo necessarium ad constitutionem; ergo etiam est necessarium formam esse aliquo modo determinatam, quia distinctio non potest esse inter formas, nisi unaquæque earum in sua ratione et specie determinata sit. Dico autem, *aliquo modo*, quia non oportet, ut in certis ac determinatis verbis consistat; imo nec, ut verbis fiat; sufficiunt enim litteræ, vel si quæ alia esse possunt sufficientia signa, ut recte probat posterior ratio dubitandi primo loco posita; sed ea determinatio necessaria est, quæ ad explicandum modum indulgentiæ, et effectum ejus sufficiat, sicut est necessaria in forma censuræ, vel absolutionis ejus, ut latius in illa materia explicatur sumus. Neque autores de necessitate hujus formæ dubitarunt, aut illam tacuerunt; nam de illa loquuntur cum dicunt, *tantum valere indulgentiam, quantum sonat.* Tres ergo conditiones supra positas requirunt ad indulgentiam quasi in potentia proxima; formam vero in ipsa actuali indulgentia includunt, vel sub agente causa comprehendunt, quia est veluti actio ejus, ut in superioribus diximus. Atque ita satisfactum est prioribus rationibus dubitandi in principio positis; posteriores autem admittimus, confirmant enim doctrinam positam, et nihil aliud probant. Nonnulla vero superest difficultas, an in omni casu necessaria sit forma sensibilis; nam in aliquibus videri potest non necessaria; sed de his casibus dicimus melius explicando utrumque membrum divisionis positæ.

De forma per quam aliquis exequitur potestatem sibi concessam ad ferendam indulgentiam.

5. *Ad hanc indulgentiam requiritur nova forma præter priorem concessionem.* — *Qualis futura sit forma illa.* — Ex dictis ergo de priori forma indulgentiæ per alium concedendæ, sequitur, ad effectum seu consumptionem talis indulgentiæ necessariam esse novam formam præter priorem concessionem, seu privilegium illius. Patet, quia per illam concessionem data fuit potestas, non vero fuit facta ipsa indulgentia, sed haec fieri postea debet ab illa potestate; ergo necessaria est nova forma per quam fiat, quia, ut dictum est, non fit per solam interiorem voluntatem. Quod si de hac forma queratur, quænam futura sit, respondetur esse ejusdem rationis cum illa, qua solet indulgentia con-

cedi actualiter, seu ipso facto. Solum potest notari differentia saltem in ordinaria forma indulgentiarum, quia cum indulgentia immediate conceditur ab ipso primo dispensatore, seu ordinario judice, forma concessionis est conditionata: *Si hoc vel illud feceris, remitto, seu consequaris, obtineas, etc.*; impleta vero conditione, transit in absolutam et obtinet effectum. At vero quando prius fuit concessa facultas obtinendi indulgentiam ab aliquo in tali vel tali articulo, et postea in executione datur indulgentia, supponitur jam impleta conditio, et ideo forma debet esse absoluta: *Concedo tibi tot annos indulgentiæ, vel quid simile juxta privilegi tenorem.* Solent tamen in bullis longissimæ formæ apponi ad has indulgentias concedendas; sed, ut omnes Doctores advertunt, non est necessarium omnes illas proferre; nec ordinarie a Pontifice ponuntur, sed a commissariis qui bullas transcribunt, magis ad instructionem et compendiosam narrationem omnium gratiarum, quam ad usum absolutionis. Ad hunc ergo sufficiunt predicta verba, vel similia, quia non habet talis forma aliam determinationem in verbis, sicut de aliis dictum est. Unde quod Antonin. supra, et Sylv., q. 5, p. 5, et Felin., n. 15, siunt, absolventes debere uti verbis indulti, scilicet: *Auctoritate Sedis Apostolice mihi commissa, concedo tibi talem, vel talem remissionem,* non est ita intelligendum, ut hoc totum necessarium sit. Nam quod id fiat auctoritate Sedis Apostolice, supponendum potius est, quam in forma declarandum, etiamsi convenienter dici possit. Quod vero Flor. ait, addendum esse limitationem, *Absolvo te a peccatis, exceptis his quæ confidentia hujus indulti commisi, necessarium non est, imo potest nocere, si indultum id non habet, et si habet, non est necessarium, nec prodest;* et idem est de omnibus verbis similibus, ut recte Sylvest., et Cordub., q. 38.

6. *An sit necessarium ut hæc forma quantitatem vel materiam remissionis indicet.* — Dubitari vero potest, an sufficiat proferre formam per verba quæ indicent remissionem vel absolutionem, non explicando speciem vel quantitatem indulgentiæ, imo neque addendo aliquid, quod declararet esse remissionem poenæ, potius quam culpæ, aut extra sacramentum potius quam in illo, an vero necessarium sit omnem hanc determinationem addere.

7. Videri enim potest hoc posterius necessarium, quoniam alias non satis significatur

piam formam vethorum, hoc sufficit, ut latius dicemus in materia de Censuris.

8. Non est necesse ut is, cui indulgentia conceditur, sciat sibi concedi. — *Objectio.* — *Solutio.* — Unde ulterius infero non esse necessarium ut is, cui talis indulgentia conceditur, percipiat et intelligat sibi concedi, quia neque hoc est necessarium ad efficacem actum absolutionis; absolvitur enim a peccatis et a censura etiam is qui nihil intelligit; ita ergo absolvvi potest, etiam quoad indulgentiam, satisque est quod verba vel signa de se sufficienter significant. Est tamen differentia inter absolutionem sacramenti et indulgentiae, quod ad priorem, ut dari possit ei qui non sentit nec percipit, necesse est ut praecedat petitio absolutionis ex parte pœnitentis, quia necesse est ut praecedat aliqua accusatio et confessio, quia forma sacramenti non potest valide proferri sine materia. At vero ad absolutionem indulgentiae in tali casu non est necessarium ut praecedat petitio, quia ad hunc actum non requiritur determinata materia, sed satis est quod quacunque ratione constet hunc hominem habere indultum ad talem indulgentiam, et esse capacem seu dispositum ad illam, habereque voluntatem saltem virtualis illius; ut verbi gratia, si quis repente omnem sensum et rationem amittat, constituanturque in mortis articulo nullumque signum confessionis, vel contritionis in ordine ad confessionem dederit, quamvis non possit sacramentaliter absolvvi, si tamen habeat indultum indulgentiae, et aliquibus conjecturis constet illum esse in statu gratiae, poterit ei indulgentia concedi a ministro in indulgentia designato. Quid sentiunt Anton. et Felin. supra; et mihi placet, quia id satis est, ut ille censeatur esse capax indulgentiae, et habere virtutem voluntatem ejus. Item, quia si fortasse in illo homine desit talis capacitas aut voluntas, et ob eam rem nihil fiat, non sequitur committi aliquod sacrilegium aut irreverentiam circa aliquam rem sacram, tum quia hic non fit aliquod sacramentum; tum etiam quia potest concipi conditionata intentio; aliunde vero, si contingat validam esse absolutionem, est res magni momenti. Dices: ergo tunc sufficiet interior actus sacerdotis volentis tantam pœnam remittere, quantam indultum concedit. Patet sequela, quia hoc non est sacramentum, ut propterea requiratur signum sensibile, et alioqui videtur impertinens, quia recipiens non potest percipere illud, et propter aliud necessarium non est. Respondetur, in

eo casu negandam esse sequelam (nam de alio inferius dicam). Et ratio est, quia in hoc non debet attendi quod est per accidens ex indispositione subjecti, sed quod per se necessarium est ad sententiam seu absolutionem inter homines datam; haec enim non fit cum solo actu interno sine externo signo; unde, cum per privilegium conceditur alicui, ut possit absolvvi, semper est sermo de absolutione sensibili et externa.

9. Confessor etiam nihil sciens de indulgentia pœnitentis, potest concedere indulgentiam per sacramentalem absolutionem. — Ultimo infero, posse confessorem hujusmodi indulgentiam concedere per verba absolutionis sacramentalis, etiamsi nihil sciat de indulto pœnitentis, neque ipse pœnitens ex obliuione, vel inadvertentia indulgentiam petat, dummodo confessor intendat absolvere non solum a culpa, sed etiam a poena, quantum potest quocunque titulo, id est, non solum per claves sacramentales, ut sic dicam, sed etiam per quamcunque participationem clavium, si fortasse illi communicata est. Haec enim intentio optima est, ut per se constat; et ex parte sua est sufficiens ad effectum indulgentiae, nam conditionata intentio, si conditio est de praesenti, vel de præterito, optima est, et sufficiens etiam ad conficiendum sacramentum, subsistente conditione. Aliunde vero etiam verba sufficiunt, ut dixi, quia nulla est necessitas explicandi distincte in forma totum modum, et quantitatem remissionis, sed satis est quod ex se totum id significare possit; verbum autem absolutum absolvendi, seu remittendi, optime significat totum id, quod proferens, seu judicans potest absolvere; aliunde vero ex parte recipientis non deest sufficiens voluntas saltem virtualis, quia sine dubio intendit consequi quantam remissionem potest; imo etiam interpretativa voluntas videtur ad hoc sufficere, quam infallibiliter aliquis haberet, si animadverteret, aut interrogaretur; nam, si haec intentio sufficit aliquando ad recipiendum sacramentum extremæ unctionis, et effectum ejus, cur non magis sufficiet ad indulgentiam? Haec autem interpretativa voluntas ideo in his casibus sufficit, quia semper supponit aliquam virtutem voluntatem; et ideo ad tollendum omne dubium, est optimum consilium, tam in hoc opere quam in aliis bonis, habere intentionem lucrandi quidquid possim, sive per viam indulgentiae, sive quocunque alio modo; sic enim sœpe fiet, ut aliquis lucretur indulgentiam, quam

sibi esse concessam ignorat, aut non advertit.

De forma delegationis hujus potestatis.

10. Sufficiente generalia verba ad hanc delegationem. — *Verba communia indulgentiis et absolutioni sacramentali non sufficere.* — Atque haec videntur sufficere de forma, per quam quis exequitur potestatem sibi delegatam. Circa formam autem ipsius delegationis alia occurunt explicanda. Primum est, an oporteat talem concessionem fieri per specialia verba, vel sufficient generalia, verbi gratia: *Concedo tibi facultatem meam ad remittenda peccata.* Dicendum est enim, duobus modis posse esse generalia verba, primo, quia communia sunt tam indulgentiis quam absolutioni sacramentali, ut sunt predicta verba, per quae conceditur potestas absolvendi seu remittendi peccata; et de his censeo non sufficere ut intelligatur concessa potestas concedendi indulgentias. Hujus rei argumentum sumere possumus ex verbis Christi, *Quorum remiseritis peccata;* nam ex vi illorum non datur potestas concedendi indulgentias, ut dictum est. Neque fiat objectio ex illis, *Quæcunque solvere, etc.*; non enim est similis ratio, tum quia distributio illa, *Quæcunque,* magis absoluta est, pluraque comprehendit; tum etiam quia illa verba conjugenda sunt cum predictis, *Tibi dabo claves,* per que optime declarantur, maxime adjunctis aliis verbis dictis Petro in complementum illius promissionis, ut in superioribus dictum est. Ratio vero in predicti propriis sumenda est ex illo principio juris, quod sub concessione generali non revertentea, quæ non esset quis in specie verisimiliter concessurus, c. 2 de Pœn. et remiss., in 6, c. 3 de Offic. Vicarii, in 6. Hujusmodi autem censetur esse concessio indulgentiarum, quandiu expresse non declaratur. Et hic est communis sensus pastorum Ecclesiae. Est etiam aliud juris principium, quod in generali concessione jurisdictionis, vel administrationis Ecclesiasticae non venit libera donatio, nisi exprimatur, ut sumitur ex dict. c. 3 de Offic. Vicarii, in 6; indulgentia vero habet rationem ejusdem liberae donationis. Quocirca, si aliqui concedatur privilegium eligendi confessorem, qui possit illum absolvere ab omnibus reatibus suis, non propter ea ei conceditur ut possit ei donari aliqua indulgentia, nisi aliqua verba addantur, quæ hoc requirant; hujusmodi autem esse solent in indulto Pontificio haec: *Qui possit absolvere a culpa et poena, vel equivalentia, quia illa essent superflua, ni-*

hilque operarentur, nisi aliquam indulgentiam concederent. Idemque aliqui existimant, si concedatur privilegium eligendi confessorem in articulo mortis, quia alias privilegium nihil operaretur, quia propter solam absolutionem sacramentalem sine privilegio eligi potest in illo articulo. Sed hoc non ita est, nisi aliquid amplius addatur, tum quia potest illud privilegium operari absolutam concessionem casuum reservatorum, quanquam neque hoc operetur nisi exprimatur, juxta c. 2 de Pœnit. et remiss., in 6; tum etiam quia potest operari illud ipsum quod verba sonant, scilicet, dare facultatem ad eligendum sacerdotem alienum omissio proprio, etiamsi comode haberi possit; hoc enim non est concessum, etiam in articulo mortis, absque privilegio, ut supra visum est.

11. Generalis tamen concessio intra latitudinem indulgentiae sufficit. Qualis quanta et potestas detur ex vi indefinita concessio- nis. — *Quid de Episcopi concessione.* — Alio modo potest esse generalis haec concessio intra latitudinem indulgentiarum, et tunc non est dubium quin hoc sufficiat ad delegandam hujusmodi facultatem, quia hoc sufficienter exprimitur in tali forma. Quæri vero potest, qualis et quanta ex vi illius formæ concedatur; et maxime est dubium, quando locutio est indefinita, ut, *Concedo tibi facultatem indulgentias largiendi,* vel aliquid simile; nam, si addatur signum distributivum, *Quæcunque indulgentias,* videtur tolli ambiguitas, quia ex vi talis formæ judex concedere videatur totam suam potestatem; concedit enim quacunque indulgentias, scilicet, quas ipse potest concedere, quia neque aliquid excludit, neque quipiam aliud includere potest. At vero in locutione indefinita, res est magis ambigua. Videtur tamen idem esse dicendum, tum quia in hujusmodi locutionibus, quæ aliunde non possunt certainam determinationem accipere, indefinita æquivalit universalis; hic autem nulla potest fieri determinatio, quia non est major ratio de una quantitate, quam de alia; tum etiam quia alias talis concessio esset nullius momenti, quia non possit ad proxim vel usum reduci, cum semper in re ipsa certa indulgentia concedenda sit, et ex vi talis indulti non constet quænam possit concedi. Distinctione tamen utendum videtur; nam in Episcopis videntur probabiliiter haec omnia dici, quia indulgentiae, quas ipsi possunt concedere, sunt valde limitatae, et ideo absolute concedendo facultatem dandi

quascunque indulgentias, vel etiam indefinite indulgentias, videntur simpliciter totam suam facultatem concedere; quia neque est aliqua probabilis ratio, vel modus limitandi illam concessionem, ut ratio facta probat; neque etiam est moralis necessitas, eo quod talis facultas ex se satis limitata sit. Solum potest adverteri, si non dicatur, *Indulgentias*, in plurali, sed indefinite et in singulari, *Concedo tibi potestatem dandi indulgentiam*, ex vi verborum solum concedi potestatem semel tantum concedendi indulgentiam, aut loco, aut personae, de qua est sermo. Quantitatem vero indulgentiae esse totam, quam Episcopus potest concedere, cum proportione ad occasionem, cuius gratia conceditur. Nam, si Episcopus vicario committat, ut in die dedicacionis Ecclesiae largiatur indulgentiam, sine dubio intelligendum est de indulgentia unius anni, quia illa tunc est indulgentia Episcopalis, quam concedere intendit. Extra illam vero occasionem tantum quadragena intelligenda erit, propter rationem similem. An vero singulare illud aliquando accipiat pro plurali, seu pro universali, ex aliis verbis et circumstantiis constare oportebit, alioquin proprietati vocis standum erit, cum ex se optimam habeat determinationem.

12. *Quid operetur generalis concessio a Summo Pontifice data.* — *Non se extendit ad defunctos.* — *Neque ad indulgentiam plenariam.* — In Summo autem Pontifice, habet speciale difficultatem illa forma, quia ejus potestas est amplissima, ideoque esset valde indiscreta concessio, si tota et sine limitatione delegaretur, maxime per sola generalia verba; non est ergo presumendum Pontificem in eo sensu talem indulgentiam facere. Potestque hic applicari illud principium, in generali clausula non comprehendendi ea, quae non esset aliquis in specie verisimiliter concessurus; et ideo non solum per indefinitam locutionem, sed etiam per distributivam generalem, non videtur Papa concedere totam suam facultatem. Igitur imprimis censeo in hujusmodi clausula generali nunquam includi potestatem concedendi indulgentiam pro defunctis, nisi id exprimatur specialiter. Ratio est, quia haec potestas est valde propria Summi Pontificis, quam jure ordinario alteri non concedit; ergo non est verisimile comprehendendi in clausula generali. Item quia declaratum est, indulgentias simpliciter concessas, nunquam extendi ad defunctos, nisi Papa id exprimat, ut supra visum est; ergo eadem

De forma indulgentiae ipso facto latæ.

13. Circa indulgentiam, quæ ipso facto conceditur, et formam ejus, advertendum primo est, autores interdum dicere, hanc indulgentiam non requirere verborum formam, quia ipso facto comparatur, ut videre licet in Antonino et aliis supra citatis. Sensus tamen illorum est, non requiri novam formam absolutionis, quæ ab aliquo postea proferatur; non potest tamen negari quin ipsamet concessio

talis indulgentiae sit quædam absolutio, vel thesauri dispensatio; illa ergo est ipsa forma talis indulgentiae; quæ tamen, quia conditio-nata est, non statim operatur, donec impleatur conditio. Tum autem operatur juxta verborum exigentiam, et ideo illorum proprietas, et significatio valde observanda est; et præcipue usus et stylus Curiae, a quo haec res pendet, et solet interdum variari, ut notant Palud., 4, d. 20, q. 4, art. 3, q. circ. 2; Cordub., lib. 5, q. 9, in fine. Neque vero repugnat hujusmodi absolutionem dari sub conditione de futuro, quia non est absolutio sacramentalis, quæ debeat statim sacramentum constituere, et integrum ac efficacem habere significationem. Neque etiam ex alio capite illi repugnat modus ille concessionis sub conditione. Solum video objici posse regulam juris, in 6: *Actus legitimi conditionem non recipiunt.* Sed illa regula non est ita universe intelligenda de omni actu legitimo, id est rationabiliter et secundum legem facto, nam manifestum est, plures actus hoc modo legitimos posse fieri sub conditione; sed intelligenda est de quibusdam actibus, qui secundum naturam suam, vel secundum specialem legum institutionem, absolutum, et quantum est ex se, perpetuum effectum habere debent, quorum varia exempla ibi Glossa ponit, et latius Juristæ, ff. de Reg. jur., in l. *Actus legitimi*, et infra agentes de absolutione censuris hoc iterum attingemus.

14. Circa necessitatem vero hujus formæ sensibilis, occurrebat hoc loco difficultas, quia nulla videtur esse sufficiens ratio hujus necessitatis. Nam, si consideretur indulgentia, quæ per modum suffragii conceditur, videtur posse offerri et applicari per solam intentionem et voluntatem interiorum ejus, qui potestatem habet dispensandi thesaurum; sicut privata suffragia sufficienter offeruntur pro aliis per solos actus internos. Ratio enim in utroque casu eadem est, nimurum, quia non oportet ut is, pro quo offertur suffragium, illud sciat; sed satis est, ut Deo innotescat oblatio, qui illam acceptaturus est. Si autem sit sermo de indulgentia per modum absolutionis, cum illa sit quædam spiritualis remissio, quantum est ex se, videtur sufficienter fieri per voluntatem internam. Signum autem sensibile hic necessarium non est propter aliquod sacramentum instituendum, ut per se constat; neque etiam ut aliis, vel ipsi etiam qui absolvitur, innotescat remissio, quia hoc per se necessarium non est,

cum saepè fiat remissio pœnæ, etiam ex opere operato, sine tali cognitione, ut patet in sacrificio Missæ pro alio oblato. Igitur, licet ordinarie hæc absolutio fiat per sensibilem et externam concessionem, quia fit sub conditione alterius operis, quod debet notificari illi, qui indulgentiam consecuturus est, nihilominus per se, et ex vi indulgentiae, non videtur actus externus necessarius. Quæ difficultas maxime urget in Pontifice, respectu sui ipsius, supposito quod possit sibi immediate et in particulari indulgentiam concedere, ut supra resolvimus; nam, ut sibi innotescat sua voluntas, nullo indiget sensibili signo.

15. Nihilominus recedendum non est a assertione posita; esset enim res nova, et præter communem sensum Theologorum et extra usum Ecclesiæ; in his autem supernaturalibus rebus non est facile aliquid hujusmodi asserendum, præsertim cum pendeant ex institutione, et ex modo potestatis concessæ, de quo nobis constare non potest, nisi Scriptura, vel traditione, aut doctrina Ecclesiæ. Juxta quæ principia dicendum est, potestatem ligandi et solvendi ita esse Petro datum, ut in universum per sensibiles actus exercenda sit; nam sicut Ecclesia militans visibilis est, ita illi datum est caput visibile, quod proportionato modo influat in membra corporis, et ideo, licet potestas illi data in se spiritualis sit, quia est ad effectus spirituales, tamen influere debet visibili seu sensibili modo, ideoque nihil solvere, aut ligare potest, nisi medio aliquo signo sensibili. Unde, sicut propter hanc causam non extenditur ad internos actus, nisi ut conjunctos aliquo modo exterioribus actibus, vel per illos manifestatos, ita et e converso nihil operari potest per actum mere interiorum, nisi in aliquem extiorem prodeat. Denique, per se ac moraliter loquendo, hoc erat necessarium ad finem hujus potestatis, et hoc satis est, ut potestas ea lege et modo fuerit concessa. Sicut autem cessante fine legis in particulari, non cessat lex, quia id est per accidens, ita etiam in præsenti, licet in aliquo particulari actu videatur cessare necessitas signi sensibilis sumpta ex aliquo fine particulari, nihilominus non cessat necessitas institutionis et legis, sub qua data est talis potestas. Et hoc uno verbo difficultas cessat; nam si indulgentia est absolutio, debet esse non divina tantum, aut Angelica, sed humana, et Ecclesiastica, et non solum in foro Dei, sed etiam in foro Ecclesiæ;

et ideo, sive ad alios, sive etiam admittamus illam ad scipsum, dari debet humano et Ecclesiastico modo, atque adeo per sensibilia signa. Si vero indulgentia sit per modum suffragii, etiam requirit sensibilem actum, quia non est privatum suffragium, sed auctoritate publica factum, ideoque requirit applicationem ex se publicam.

16. *Indulgentiae, possunt alias gratiae variis modis concedi.* — *Regula pro illis discerendis.* — Posita ergo necessitate hujus formae, ad exactam ejus intelligentiam est ulterius advertendum, formam indulgentiae interdum late sumi pro toto indulto, in quo talis indulgentia, vel Jubilæus conceditur, quod saepe includit alias gratias et favores præter indulgentiam, quæ per se ac formaliter consistit in absolutione a poena; et ideo oportet hæc distinguere, et attente animadvertere quomodo alii favores concedantur, id est, an solum concomitanter, vel in ordine ad indulgentiam. Nam, cum dantur priori modo, nihil omnino participant de indulgentia, quia nullam connexionem habent cum illa, nisi solum materialem, ratione ejusdem rescripti, vel temporis; quando vero conceduntur posteriori modo, tunc pendere possunt aliquo modo ab indulgentia, vel saltem a bona fide et animo lucrandi indulgentiam, ut in superioribus explicatum est, in concessione obtinendi absolutionem a casibus reservatis; et hujusmodi possunt esse alias, quæ non possunt hic in particulari tractari, sed pondenda et expendenda sunt verba rescripti. Potest tamen hæc generalis regula seu distinctio observari. Nam, si favor conceditur ratione indulgentia jam obtentæ, et quacunque ratione impediatur, etiam absque culpa, aut mala fide, impeditur subsequens privilegium; ut verbi gratia, si forma rescripti sit: *Quicunque tales indulgentiam consecutus fuerit, possit tempore interdicti in loco sacro se peliri, vel aliquid simile;* quia tunc indulgentia ponitur tanquam conditio requisita ad alium favorem; satis autem erit illam consequi in foro Ecclesiæ, id est fecisse diligenter ab Ecclesia postulatam ad talem indulgentiam. At vero si favor antecedit indulgentiam, et propter illam conceditur, ut sit absolutio a casibus reservatis, tunc sufficit bona fides, et intentio obtinendi indulgentiam, licet fortasse postea impediatur, quia prior effectus non potest pendere ex futuro eventu, ut patet in dicto exemplo de absolutione a casibus reservatis. Aliquando

vero contingere potest, ut tale privilegium et indulgentia simul concurrent, etiamsi unum propter aliud concedatur, ut verbi gratia, ad indulgentiam requiratur communio, et ratione illius statim detur, et ideo concedatur, ut propter lucrandam indulgentiam liceat communicare in loco interdictione. Tunc autem advertere oportet, an ad talem indulgentiam sufficiat communio, vel, si aliquod opus necessarium sit, jam fuerit executioni mandatum; tunc enim maxime licet uti tali privilegio, quia pro eo casu conceditur. At vero, si erat aliud opus necessarium, ut jejunium, verbi gratia, vel quid simile, et prætermisso fuit, jam non licet ut illo privilegio, quia jam non potest indulgentia obtineri, neque bona fide intendi, seclusa ignorantia, quæ per accidens poterit excusare, et per hæc possunt facile multa similia judicari.

17. *In forma indulgentiae duo distinguenda.* — *Forma indulgentiae debet esse determinata.* — Tandem circa ipsam propriam indulgentiae formam, quia conditionata est (loquimur enim secundum communem usum), oportet duo distinguere, scilicet injunctionem operis, et concessionem remissionis. Primum continetur in illis verbis: *Qui hoc vel illud fecerit,* etc. Secundum autem in illis: *Hoc vel illud consequatur,* vel alii similibus; et in his posterioribus consistit propria et quasi substantialis forma indulgentiae. Priora vero magis spectant ad dispositionem, vel causam indulgentiae, vel interdum ad faciendum tempus, pro quo conceditur. In illis vero est attente considerandum, an revera pertineant ad opus requisitum ad indulgentiam, vel potius ad limitandam indulgentiam; aliquando enim esse potest in hoc ambiguitas, et fit sensus valde diversus. Ut cum in indulgentia continentur illa particula, *Contritis et confessis,* potest referri ad personas, et sic pertinet ad causam et dispositionem necessariam ad indulgentiam; vel potest referri ad peccata, quæratione indulgentia jam obtentæ, et quacunque ratione impediatur, etiam absque culpa, aut mala fide, impeditur subsequens privilegium; ut verbi gratia, si forma rescripti sit: *Quicunque tales indulgentiam consecutus fuerit, possit tempore interdicti in loco sacro se peliri, vel aliquid simile;* quia tunc indulgentia ponitur tanquam conditio requisita ad alium favorem; satis autem erit illam consequi in foro Ecclesiæ, id est fecisse diligenter ab Ecclesia postulatam ad talem indulgentiam. At vero si favor antecedit indulgentiam, et propter illam conceditur, ut sit absolutio a casibus reservatis, tunc sufficit bona fides, et intentio obtinendi indulgentiam, licet fortasse postea impediatur, quia prior effectus non potest pendere ex futuro eventu, ut patet in dicto exemplo de absolutione a casibus reservatis. Aliquando

concessio, ut si diceretur, *consequatur indulgentiam,* vel quid simile, quia effectus in re non potest concedi nisi determinatus; ex vi autem illorum verborum nihil determinatum fieri potest, et ideo semper additur aliquid quo declaretur, talem indulgentiam, aut esse integrum, aut alicuius certæ partis. Sunt autem in usu variis terminis, quibus solet hæc determinatio fieri, de quibus dici hic poterat; sed illa dubia tractata sunt supra, disputat. 1 de hac materia, et in sequenti sectione aliquid attingemus.

SECTIO II.

Utrum indulgentiae forma, stricto vel favorabili jure interpretanda sit.

1. *Prima opinio.* — Contingit saepe ambigua esse verba, quibus vel quantitas indulgentiae determinatur, vel opus ad illam consequendam exigitur, vel privilegium aliquod illius gratia conceditur; et ideo oportet generale regulam statuere de modo interpretandi talia verba ample vel stricte, quoniam ad hæc duo membra fere tota ambiguitas revocatur. Et ita ex illo principio fere omnes quæstiones de his formis occurrentes definiendæ sunt. Est igitur multorum sententia, indulgentiam interpretandam esse secundum strictum jus. Ita sumitur ex Innocentio, et Hostiens., in c. *Licet,* de Translat. Episcop., et Glossa, in Regula Cancellariae 56, quam refert et sequitur Navarr., in comment. de Indulg., not. 9, n. 8 et 9. Tenet Palud., in 4, d. 20, q. 4, art. 3; et Bald., in sua Margarita, verb. *Indulgentia,* et in l. *Humanitatis,* c. de Impuberum et aliis substitutionibus, quem refert Corduba addens etiam *Angelum,* verb. *Indulgentia,* sed falso.

2. *Fundamentum esse debet,* quia, licet indulgentia videatur favor respectu ejus, cui conceditur, tamen simpliciter est res odiosa, ideoque restringenda. Quod imprimis probatur ex usu Ecclesiæ; nam hac de causa in c. *Cum ex eo,* de Pœnit. et remiss., facta est magna restrictio indulgentiarum; et additur ratio, quia per nimias indulgentias pœnitentialis satisfactio enervatur; propter hanc ergo causam inter odia computanda est. Item hunc esse stylum Curiæ et mentem Pontificis, colligit Navarr. ex variis regulis Cancellariae. Nam indulgentia absolute concessa alicui Ecclesiæ pro tali festo in singulis annis, restringitur ad viginti annos, etiamsi simpliciter pro singulis annis concedatur, juxta regulam 57,

vel etiam ad duos, vel tres, aut quatuor annos, juxta diversas formulas respondendi Pontificum, juxta reg. 59, et indulgentia concessa alicui loco, qui aliam habebat, nulla est, si in imputatione posterioris nulla facta est mentio prioris, reg. 58, quæ omnia pertinent ad limitationem et restrictionem. Ergo signum est in praxi Ecclesiæ indulgentiam reputari rem odiosam et restringendam. Secundo ostenditur ratione, quia omnis dispensatio in communi jure odiosa est, multoque magis si sit in jure divino; sed indulgentia continet dispensationem in divino jure, ut supra probatum est; pertinet ergo ad materiam odiosam. Major probatur a Navarro, cap. 1 et 2 de Filiis presb., in 6, quæ parum probant, quia in 2 nihil de hac re agitur; in primo vero non dispensatio illegitimi ad habendum beneficium, sed pluralitas beneficiorum odiosa dicitur. Nihilominus tamen ex natura rei propositio illa ostendi potest, quia partem discordare a toto in communi observatione legis odiosum est; sed hoc fit per dispensationem; ergo dispensatio ex se res odiosa est. Item hac ratione si fiat sine causa legitima, aut male conceditur, aut etiam est irrita, saltem si attingat divinum jus. Denique per dispensationes relaxantur jura, et paulatim remittitur rigor disciplinæ; est ergo ex suo genere res odiosa. Quæ omnia maxime locum habent in dispensatione indulgentiarum, tum quia per eam dispensatur æs alienum (ut sic dicam) ad solvendum alterius debitum; tum etiam quia ex parte derogatur jus divinum, ut supra declaratum est, propter quod requiratur causa, et cum tanto rigore, ut petatur proportionata. Tum denique quia satisfactio pœnitentialis, et rigor disciplinæ Ecclesiasticæ facile enervari potest occasione indulgentiarum, juxta c. *Cum ex eo,* de Pœnit. et remiss.

3. *Secunda opinio.* — Nihilominus est secunda sententia affirmans indulgentiam esse favorablem, ideoque amplissimo jure interpretandam. Ita sentit Glossa in Clem. unic. de Reliq. et venerat. Sanct., verb. *Confess.,* et tenet Sylvest., verb. *Indulgentia,* n. 8, in fin., et n. 20 et 22*, et Ang., n. 2; et inclinat etiam Corduba, q. 49, d. 1, contra 3 conclusionem. Fundamentum est, quia indulgentia est beneficium principis, et ideo latissime interpretandum, quando sine præjudicio tertii fieri potest, juxta c. *Olim,* de Verb. significazione, et l. ult., ff. de Constitutionibus principum, de quo vide tom. 1 commun. opin.